

Analiza funkcjonalna

Notatki z ćwiczeń

Wykładowcy:
dr hab. Marcin Bobieński

Skryba:
Szymon Cedrowski

Spis treści

Ćwiczenia 1	4
Ćwiczenia 2	6
Ćwiczenia 3	10
Ćwiczenia 4	14
Ćwiczenia 5	20
Ćwiczenia 6	21

Ćwiczenia 1

Norma ma symulować odległość między dowolnymi punktami przestrzeni. Odległość ta ma być zgodna ze strukturą przestrzeni liniowej. Ta struktura to dodawanie wektorów i mnożenie przez element ciała. Stąd podobne wymagania na normę. Wystarczy nam jeden argument bo norma ma być niezmiennicza na przesunięcia, więc i tak wystarczy mierzyć odległość od zera. Skalowanie to niezmienniczość ze względu na strukturę mnożenia.

Przykład 1 $B = C([0, 1])$, $\|f\| = \sup_{x \in [0, 1]} |f(x)|$. Pokazać, że B jest przestrzenią Banacha.

$C([0, 1])$ jest oczywiście przestrzenią liniową zarówno nad $\mathbb{R}$ jak i nad $\mathbb{C}$. Wypada sprawdzić, że $\|f\|$ jest normą oraz, że B jest zupełna. Zerowanie normy i wyciąganie stałej są oczywiste, natomiast trzeba coś napisać o nierówności trójkąta. Wystarczy wziąć zwykłą nierówność trójkąta i zaaplikować supremum. Nieostre nierówności przechodzą.

$$\begin{aligned} |f(x) + g(x)| &\leq |f(x)| + |g(x)| \\ \sup |f(x) + g(x)| &\leq \sup (|f(x)| + |g(x)|) \leq \sup |f(x)| + \sup |g(x)| \end{aligned}$$

Badamy zupełność. Weźmy ciąg $(f_n)_{n \in \mathbb{N}}$ Cauchy'ego w B . Wówczas $\forall_{x \in [0, 1]}$ będziemy mieć $(f_n(x))_{n \in \mathbb{N}} \subset \mathbb{R}$ oraz $\lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) \stackrel{\text{def}}{=} f(x)$ (punktowo). W ten sposób wytypowaliśmy kandydata na granicę ciągu funkcji, punkt po punkcie. Gdyby się udało pokazać, że $f_n \rightarrow f$ jednostajnie, to sprawa zakończona (bo zbieżność jednostajna to zbieżność w normie supremum). Mamy ciąg Cauchy'ego, czyli $|f_n(x) - f_m(x)| \leq \varepsilon$ modulo kwantyfikator. W tym zapisie można przejść z $m \rightarrow \infty$, n zostawiamy w spokoju, nierówności nieostre przechodzą do granicy. Zatem,

$$|f_n(x) - f(x)| \leq \varepsilon$$

dla każdego x . Stąd,

$$\sup_{x \in [0, 1]} |f_n(x) - f(x)| \leq \varepsilon$$

Oznacza to, że $f_n \rightarrow f$ jednostajnie, co kończy dowód.

Przykład 2 ℓ_1, ℓ_∞ gdzie $\ell_1 = \{(a_n) : \sum |a_n| < \infty\}$ oraz $\ell_\infty = \{(a_n) : \exists M |a_n| \leq M\}$ z normami $\|(a_n)\|_1 = \sum |a_n|$ oraz $\|(a_n)\|_\infty = \sup_n |a_n|$.

Dla $\|\cdot\|_\infty$ argument na normę jest powtórzeniem poprzedniego. Dla $\|\cdot\|_1$ też wychodzi ze zwykłej nierówności trójkąta. Zajmijmy się zupełnością. Najpierw w ℓ_∞ .

Bierzemy ciąg Cauchy'ego ciągów o wyrazach $(a_n)^k \in \ell_\infty$. Z definicji, $\forall_{n_0}$ ciąg $a_{n_0}^k$ jest Cauchy'ego. Z założenia,

$$\exists_N \forall_{K', K'' > N} \left\| (a_n)^{K'} - (a_n)^{K''} \right\|_\infty \leq \varepsilon$$

zatem

$$\sup_n |a_n^{K'} - a_n^{K''}| \leq \varepsilon$$

Definiujemy $a_n = \lim_{k \rightarrow \infty} a_n^k$, z zupełności $\mathbb{R}$ granica ta istnieje. Teraz z K'' przechodzimy do nieskończoności, jak poprzednio (bo jest kwantyfikator $\forall$) zatem dostajemy

$$\sup_n \left| a_n^{K'} - a_n \right| \leq \varepsilon$$

a to daje zupełność ℓ_∞ , bo oznacza to, że $(a_n)^k \rightarrow (a_n)$, gdzie (a_n) jest ciągiem granicznym w ℓ_∞ . Jakby co, (a_n) jest w przestrzeni, bo jest generowany z granic ciągów ograniczonych w $\mathbb{R}$, a takie są zbieżne. (a_n) jest więc również ograniczony. Teraz zajmijmy się zupełnością w ℓ_1 .

Zaczynamy podobnie. Mamy ciąg punktów w przestrzeni ℓ_1 (czyli ciąg zwykłych ciągów). Niech $p^k = (a_n)^k \in \ell_1$. Zakładamy, że jest to ciąg Cauchy'ego w ramach danej normy, tj. $\|p^k - p^l\|_1 \leq \varepsilon$. Generujemy kandydata na granicę po k .

$$\|p^k - p^l\|_1 = \sum_n \left| a_n^k - a_n^l \right| \leq \varepsilon$$

Stąd wynika, że $\forall_{n_0} a_{n_0}^k$ jest C.C (skoro suma modułów jest „mała”, to każdy element sumy z osobna też taki musi być, spełnia więc definicję C.C). Z zupełności $\mathbb{R}$ możemy przejść granicznie po k definiując $a_{n_0} = \lim_{k \rightarrow \infty} a_{n_0}^k$. To nam generuje ciąg graniczny (a_{n_0}) . Trzeba pokazać, że jego szereg jest zbieżny bezwzględnie, czyli że ciąg graniczny wciąż leży w ℓ_1 .

Znowu nieostre nierówności przenoszą się do granicy, po jednym z górnych indeksów można przejść, zatem $\exists_K \forall_{l > K}$

$$\sum_n \left| a_n^l - a_n \right| \leq \varepsilon$$

Zatem granicznie zbiega do a_{n_0} i ta granica jest w ℓ_1 .

Równoważność norm

Definicja 1 (Równoważność norm). Równoważność norm $\|\cdot\|$ i $\|\cdot\|'$ na V oznacza, że $\exists_{c_1, c_2 > 0}$ takie, że

$$c_1 \|v\| \leq \|v\|' \leq c_2 \|v\|$$

Jest to relacja równoważności. Równoważność norm implikuje równoważność zbieżności ciągów.

Uwaga 1. Wszystkie $\|\cdot\|_p$ są równoważne na $\mathbb{R}^n$.

Dowód.

$$\|v\|_\infty \leq \|v\|_p \leq n^{1/p} \|v\|_\infty$$

Natomiast rozpisując, niech $|v_k| = \max_l(v_l)$.

$$|v_k| \leq \|v\|_p = (|v_1|^p + \dots + |v_n|^p)^{1/p}$$

Prawą nierówność szacujemy przez wzięcie sumy n tych największych v_k .

$$\|v\|_p \leq (n|v_k|^p)^{1/p} = n^{1/p}|v_k|$$

■

Twierdzenie 1. Na przestrzeni skończonego wymiaru, czyli (z dokładnością do wyboru bazy i izomorfizmu) $\mathbb{R}^n$ lub $\mathbb{C}^n$, wszystkie normy są równoważne.

Dowód. Później.

■

Uwaga 2. Co się stanie jeśli byśmy zmienili ciało na niezupełne. Czy wówczas też normy na np. $\mathbb{Q}^2$ są równoważne? NIE!

Skonstruujmy kontrprzykład na $\mathbb{Q}^2$. Niech $\|(q_1, q_2)\|_1 = |q_1| + |q_2|$ oraz $\|(q_1, q_2)\| = |q_1 + \sqrt{2}q_2|$. Niech $\mathbb{Q} \ni q_n \rightarrow \sqrt{2}$. Wówczas,

$$\begin{aligned} \|(q_n, -1)\| &\rightarrow 0 \\ \|(q_n, -1)\|_1 &\geq 1 \end{aligned}$$

a równoważność zbieżności wynika z równoważności norm. Skoro ten sam ciąg nie jest zbieżny w dwóch różnych normach na $\mathbb{Q}^2$ to znaczy, że normy te nie mogły być równoważne.

Ćwiczenia 2

Twierdzenie 2. Na przestrzeni liniowej skończonego wymiaru nad ciałem zupełnym ($\mathbb{R}$ lub $\mathbb{C}$) wszystkie normy są równoważne.

15 paź 2021

Dowód. Jeśli $\dim V < \infty$, dysponujemy rozważanymi wcześniej normami. Nad V ustalamy bazę $\{e_i\}$ i ustalamy normę $\|v\|_1 = \sum |v_j|$. Weźmiemy teraz dowolną normę i pokażemy, że jest ona równoważna z normą pierwszą. Przez przechodniość relacji równoważności wiemy wtedy, że każde dwie są równoważne. Niech $\|\cdot\|$ będzie tą normą.

$$\begin{aligned} \|v\| &= \left\| \sum v_j e_j \right\| \stackrel{\Delta}{\leq} \sum |v_j| \|e_j\| \\ &\leq \max_j \|e_j\| \|v\|_1 \end{aligned}$$

Niech $c_2 = \max_j \|e_j\|$. To wyszło nam za darmo, nie korzystaliśmy z zupełności ciała. Wykazaliśmy, że $\|v\| \leq c_2 \|v\|_1$. Teraz należy znaleźć stałą c_1 . Zdefiniujmy sferę w sensie

normy pierwszej. $S \stackrel{\text{def}}{=} \{v: \|v\|_1 \leq 1\}$. Na S mamy funkcję, która jest tą normą bezindeksową $\|\cdot\|: S \rightarrow \mathbb{R}^+$.

Pokażemy, że S jest zwarte, $\|\cdot\|$ jest ciągła oraz wykorzystamy fakt, że funkcja ciągła na zbiorze zwartym osiąga kresy, co znaczy, że $\exists_{p \in S}: f(p) = \inf_{x \in S} f(x)$.

Zauważmy, że S jest ograniczony w $\mathbb{R}^n$, bo moduł każdej ze współrzędnej jest mniejszy do jedynki (jasne). S jest również domknięty, co wynika z definicji. Bierzymy bowiem pewien ciąg punktów na sferze, dla którego suma modułów współrzędnych każdego elementu jest mniejsza równa 1, nierówności nieostre przenoszą się do granicy. S zawiera więc swoje punkty skupienia. Domkniętość i ograniczoność w $\mathbb{R}^n$ daje zwartość. Teraz badamy ciągłość normy. Traktujemy normę jako funkcję na $\|\cdot\|: (V, \|\cdot\|) \rightarrow \mathbb{R}$. Chcemy pokazać, że $v_n \rightarrow v_0 \implies \|v_n\| \rightarrow \|v_0\|$.

$$\|v_n\| = \|v_0 + (v_n - v_0)\| \leq \|v_0\| + \|v_n - v_0\|$$

Stąd,

$$\|v_n\| - \|v_0\| \leq \|v_n - v_0\|$$

W drugą stronę,

$$\begin{aligned} \|v_0\| &= \|v_n + (v_0 - v_n)\| \leq \|v_n\| + \|v_n - v_0\| \\ \|v_0\| - \|v_n\| &\leq \|v_n - v_0\| \end{aligned}$$

Z obu nierówności wynika, że $|\|v_n\| - \|v_0\|| \leq \|v_n - v_0\|$. Zbieżność $v_n \rightarrow v_0$ oznacza, że $\|v_n - v_0\| < \varepsilon$ dla $n > N$. W takim razie $|\|v_n\| - \|v_0\|| < \varepsilon$, co dowodzi ciągłości normy.

Wiemy więc, że norma na S osiąga kresy, czyli $\inf_{v \in S} \|v\| = \|v_0\| > 0$, gdzie $v_0 \in S$. Niech $\|v_0\| = c_1$. Weźmy wektor $v \neq 0$.

$$\begin{aligned} \|v\| &= \left\| \|v\|_1 \frac{v}{\|v\|_1} \right\| = \|v\|_1 \left\| \frac{v}{\|v\|_1} \right\| \\ &\geq c_1 \|v\|_1 \end{aligned}$$

Korzystaliśmy wprost z zupełności ciała, jako że użyliśmy argumentu, że zwartość to domkniętość + ograniczoność.

Trzeba by jeszcze tylko naprawić małe oszustwo, mianowicie trzeba by pokazać, że $S \subset (V, \|\cdot\|)$ jest zwarty (w tej topologii). Weźmy odwzorowanie identycznościowe $\text{id}: (V, \|\cdot\|_1) \rightarrow (V, \|\cdot\|)$. Obraz przy odwzorowaniu ciągłym zbioru zwartego jest zwarty, co załatwia sprawę. ■

Zadanie domowe 1 $(\mathbb{R}^n, \|\cdot\|_p)$ dla $p \geq 1$ gdzie $\|(x_1, \dots, x_n)\|_p = \left(\sum |x_j|^p\right)^{1/p}$. Wykazać, z nierówności Holdera, że $\|\cdot\|_p$ jest normą na $\mathbb{R}^n$, wykazać, że ℓ_p jest przestrzenią Banacha oraz, że $\forall_v \|v\|_p \rightarrow \|v\|_\infty$.

Pokażmy, że $\|\cdot\|$ jest normą. Zastosujemy nierówność Holdera. W tym wypadku,

$$\sum |x_j y_j| \leq \left(\sum |x_j|^p\right)^{1/p} \left(\sum |y_j|^q\right)^{1/q}$$

dla $1/p + 1/q = 1$. Szkic dowodu byłby następujący. BSO, można założyć, że $\sum |x_j|^p = 1$ i druga też. W przeciwnym razie mogę przez to podzielić. Niech $|x_j| = e^{\alpha_j}$ oraz $|y_j| = e^{\beta_j}$, zatem

$$\sum |x_j| |y_j| = \sum \exp\left(\frac{1}{p} p \alpha_j + \frac{1}{q} q \beta_j\right)$$

Z wypukłości $\exp$, można oszacować przez każdy składnik.

$$\leq \sum \left(\frac{1}{p} e^{p \alpha_j} + \frac{1}{q} e^{q \beta_j} \right) = 1$$

Teraz wykażmy, że $\|\cdot\|_p$ jest normą na $\mathbb{R}^n$.

$$\begin{aligned} \|v + w\|_p^p &= \sum |v_n + w_n|^p = \sum |v_n + w_n| |v_n + w_n|^{p-1} \\ &\leq \sum |v_n| |v_n + w_n|^{p-1} + \sum |w_n| |v_n + w_n|^{p-1} \end{aligned}$$

Teraz używamy nierówności Holdera dla wag p i $p/(p-1)$,

$$\begin{aligned} &\leq \left(\sum |v_n + w_n|^p \right)^{\frac{p-1}{p}} \left(\|v\|_p + \|w\|_p \right) \\ &= \|v + w\|_p^{p-1} \left(\|v\|_p + \|w\|_p \right) \end{aligned}$$

To dowodzi nierówność trójkąta dla naszej normy.

Dowodzimy tej granicy. Bierzemy ciąg ustalony i zbiegamy z $p \rightarrow \infty$.

$$(a_j^p)^{1/p} \leq |a_1^p + a_2^p + \dots|^{1/p} \leq (n a_j^p)^{1/p}$$

Z trzech ciągów mamy zbieżność po p . Tak byłoby dla ciągów skończonych w $\mathbb{R}^n$. Teraz chcielibyśmy to powtórzyć w ℓ_p . ??????

Zadanie domowe 2 Weźmy $C([0, 1])$ z normą $\|f\|_\infty = \sup |f|$ oraz $\|f\|_1 = \int_{[0,1]} |f|$. Pokazać, że $\|\cdot\|$ i $\|\cdot\|_1$ nie są równoważne.

Ograniczenie w jedną stronę jest proste.

$$\|f\|_1 = \int_{[0,1]} |f(x)| dx \leq \sup_{s \in [0,1]} |f(s)| \int_{[0,1]} dx = \|f\|_\infty$$

To nam mówi, że norma $\|\cdot\|_\infty$ jest mocniejsza od $\|\cdot\|_1$ (jeśli nie są równoważne). Teraz należałoby spytać czy istnieje taka stała $c > 0$, że $\|f\|_\infty \leq c \|f\|_1$. Jeśli normy nie są równoważne to istnieć nie może. Równoważność norm implikuje równoważność zbieżności, zatem wystarczy wskazać ciąg funkcyjny, który ma różne granice w obu normach. Weźmy następujący ciąg $(f_n)_{n \in \mathbb{N}} \subset C([0, 1])$:

$$f_n = \begin{cases} 0 & x \in [0, 1/2 - 1/n] \\ nx + 1 - n/2 & x \in [1/2 - 1/n, 1/2] \\ -nx + 1 + n/2 & x \in [1/2, 1/2 + 1/n] \\ 0 & x \in [1/2 + 1/n, 1] \end{cases}$$

Wizualnie, chodzi o taki zwężający się szpikulec o pikę w $x = 1/2$. Są to naturalnie funkcje ciągłe. Przyjrzymy się normom. $\|f_n\|_\infty = 1$, natomiast $\|f_n\|_1 = 1/n$. Jeśli $f_n \rightarrow f$, to $\|f\|_\infty = 1$, ale $\|f\|_1 = 0$. W takim razie, obie normy nie mogą być równoważne.

Zadanie domowe 3 Niech $V = \left\{ (a_n) : \exists_{N((a_n))} \forall_{n \geq N} a_n = 0 \right\}$. Odnotujmy, że N jest funkcją danego ciągu, nie musi być uniwersalne. Pokazać, że normy $\|\cdot\|_1$ oraz $\|\cdot\|_\infty$ nie są równoważne. Pokazać (!), że nie istnieje taka norma, żeby V była zupełna.

Rozważmy ciągi $(a_n)^k$ gdzie

$$a_n = \begin{cases} 1/k & n \leq k \\ 0 & n > k \end{cases}$$

Zauważmy, że

$$\begin{aligned} \|(a_n)^k\|_1 &= 1 \\ \|(a_n)^k\|_\infty &= \frac{1}{k} \end{aligned}$$

W takim razie nie istnieje $c > 0$, takie że dla każdego k ,

$$\|(a_n)^k\|_1 \leq c \|(a_n)^k\|_\infty$$

Argument jest więc taki sam jak w poprzednim zadaniu. Dlaczego nie da się tej przestrzeni uzupełnić?

Niech U_n oznacza ciągi, które od n -tego miejsca mają same zera. Naturalnie,

$$V = \bigcup_{n \in \mathbb{N}} U_n$$

Jeśli U_n są nigdzie gęste, to można użyć twierdzenia Baire'a, z którego wynika, że V nie jest zupełna (bo przestrzeń zupełna nie da się przedstawić w postaci takiej sumy, o tym mówi twierdzenie). Nigdzie gęstość oznacza, że $\text{int} \overline{U_n} = \emptyset$.

Udowodnijmy domkniętość U_n : Rozważmy ciąg elementów $U_n \supset (a_n)^k \xrightarrow[k \rightarrow \infty]{\|\cdot\|} (b_n) \subset U_{n+i}$ (względem jakiejś dowolnej normy). Zauważmy, że $U_{n+i} \equiv \mathbb{R}^{n+i}$. W $\mathbb{R}^{n+i}$ zbieżność jest po współrzędnych, a tam normy są równoważne. Stąd wynika, że $i = 0$, bo każdy ciąg o indeksie k ma tam zera, zatem granice z tych miejsc też są zerami, więc i się obcina. Stąd U_n jest domknięty bo zawiera swoje punkty skupienia.

Nigdzie gęstość U_n : Wiemy, że U_n jest domknięty, chcemy więc pokazać, że jego wnętrze w przestrzeni V jest puste. Niech $a = (a_n) \in U_n$ oraz $b = (a_1, \dots, a_n, \varepsilon, 0, \dots) \in U_{n+1}$. Odległość b od ciągu (a_n) jest dowolnie mała, bowiem

$$\|a - b\| \leq \|(0, \dots, 0, \varepsilon, 0, \dots)\|$$

Co to oznacza? Otóż punkt $a \in U_n$ należy do wnętrza U_n jeśli istnieje otwarte otoczenie tego punktu zawarte wciąż w U_n . Pokazaliśmy, że dla każdego elementu $a \in U_n$ można wybrać dowolnie bliski element z większej przestrzeni U_{n+1} , tj. taki, który będzie znajdował się w dowolnie małym otwartym otoczeniu. Oznacza to, że żaden z elementów $a \in U_n$ nie należy do $\text{int} U_n$, zatem $\text{int} U_n = \emptyset$, co dowodzi nigdzie gęstości.

Zauważmy przy okazji, że taki argument stosuje się do dowolnej przestrzeni liniowo-topologicznej skończonego wymiaru. Otóż podprzestrzeń liniowa jest nigdzie gęsta w większej przestrzeni.

Zadanie 1 W ℓ_1 znaleźć zbiór domknięty, ograniczony, ale nie zwarty.

$$D = \{v \in \ell_1 : \|v\| \leq 1\}$$

jest domknięty i ograniczony. Weźmy ciąg $(a_n)^k = (0, 0, \dots, 0, 1, 0, \dots)$. Zwartość (ciągwo) oznacza, że każdy ciąg ma podciąg zbieżny. Weźmy podciąg $(a_n)^{k_l}$ zbieżny, skąd wynika, że jest ciągiem Cauchy'ego.

$$\left\| (a_n)^k - (a_n)^m \right\|_1 \stackrel{k \neq m}{=} 2$$

Oznacza to jawnie, że ten ciąg nie może być ciągiem Cauchy'ego. Sprzeczność. Oznacza to, że w tej podprzestrzeni D nie każdy ciąg ma podciąg zbieżny, a zatem D nie jest zwarty. Jest natomiast domknięty, bo zawiera wszystkie punkty skupienia (a właściwie to ich nie ma).

Ćwiczenia 3

Zadanie domowe 1 Wykazać ośrodkowość: a) $C([0, 1])$, $\|\cdot\|_\infty = \sup |f|$; b) ℓ_p , $\|\cdot\|_p$, 22 paź 2021 dla $1 \leq p < \infty$.

Po prostu wskazujemy przeliczalne podzbiory gęste.

- a) Z twierdzenia Weierstrassa można przybliżać (jednostajnie) każdą funkcję ciągłą na zwartym odcinku wielomianami, w szczególności o współczynnikach wymiernych. $\mathbb{Q}$ jest oczywiście gęste. Oznacza to, że zbiór takich wielomianów jest gęsty w $C([0, 1])$.
- b) Niech $(a_n) \in \ell_p$. Ustalamy $\varepsilon > 0$ i wybieramy takie N , że

$$\left(\sum_{n=N+1}^{\infty} |a_n|^p \right)^{1/p} < \varepsilon$$

Definiujemy ciąg

$$b_n = \begin{cases} a_n & n \leq N \\ 0 & n > N \end{cases}$$

Wówczas,

$$\|(a_n) - (b_n)\|_p = \left(\sum_{n=N+1}^{\infty} |a_n|^p \right)^{1/p} < \varepsilon$$

Potrąfimy przybliżać dowolnie dokładnie dowolny punkt w ℓ_p . Każdy tak skonstruowany (b_n) przedstawia się jako skończona kombinacja liniowa „bazy” (e_n to jedynka na n -tym miejscu). Na mocy poniższej uwagi to jest dość, by V była ośrodkowa.

Lemat 1. Jeżeli mamy przestrzeń $(V, \|\cdot\|)$ i przeliczalny zbiór punktów $e_1, e_2, \dots \in V$ oraz dla każdego $v \in V$ istnieje skończona kombinacja liniowa tego zbioru, przybliżająca v :

$$\left\| v - \sum_{j=1}^k a_j e_j \right\| < \varepsilon$$

Wówczas V jest ośrodkowa.

Dowód. W $\mathbb{R}^k$ istnieją wymierne współczynniki $q_1, \dots, q_k \in \mathbb{Q}$ o tej własności, że

$$\sum_{j=1}^k |a_j - q_j| < \varepsilon$$

W takim razie,

$$\begin{aligned} \left\| v - \sum_{j=1}^k q_j e_j \right\| &\leq \left\| v - \sum_{j=1}^k a_j e_j \right\| + \left\| \sum_{j=1}^k (a_j - q_j) e_j \right\| \\ &\leq \varepsilon + \max_{j \leq k} \|e_j\| \varepsilon = \varepsilon' \end{aligned}$$

W takim razie dowolny wektor $v \in V$ potrafimy dowolnie przybliżać przez wymierne skończone kombinacje. Stąd V jest ośrodkowa. ■

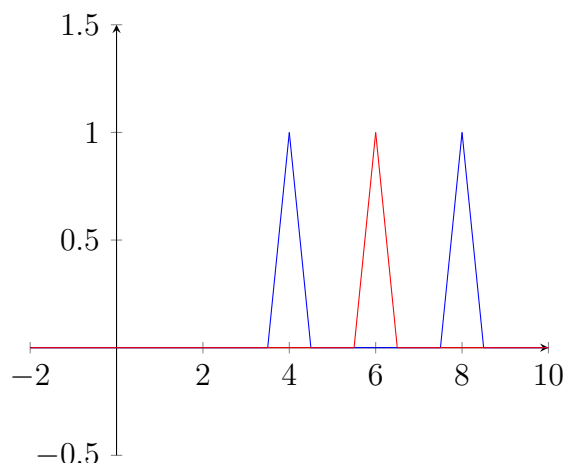
Zadanie domowe 2 Wykazać, że nie są ośrodkowe: a) $C_{\text{ogr}}(\mathbb{R})$, $\|\cdot\|_\infty = \sup |f|$; b) ℓ_∞ , $\|\cdot\| = \sup_n |a_n|$.

Lemat 2. Załóżmy, że mamy przestrzeń metryczną (X, d) a w niej rodzinę zbiorów $(C_\lambda)_{\lambda \in \Lambda}$ gdzie $|\Lambda| > \aleph_0$ oraz wiemy, że dla każdego $\lambda_1 \neq \lambda_2$ zachodzi $d(C_{\lambda_1}, C_{\lambda_2}) \geq r > 0$. Wówczas, (X, d) nie jest ośrodkowa.

Dowód. Niech Q będzie ośrodkiem w (X, d) . Wówczas $\forall p \in C_\lambda \exists q \in Q : d(p, q) < r/3$. Ta nierówność wynika z własności, że zawsze znajdziemy coś dowolnie blisko z ośrodka. W każdej kuli musi być coś z ośrodka, a te kule są rozłączne gdyż $d(C_{\lambda_1}, C_{\lambda_2}) \geq r$, zatem ten ośrodek musiałby liczyć przynajmniej tyle co Λ . Czyli nie byłby przeliczalny. ■

a) Weźmy rodzinę podzbiorów liczb naturalnych $\Lambda = 2^{\mathbb{N}}$ (zbiór nieprzeliczalny), które posłużą jednocześnie za zbiór „specjalnych” argumentów funkcji jak i numerację powstającej rodziny nieprzeliczalnie wielu funkcji. Rodzinę $(f_\lambda)_{\lambda \in \Lambda} \subset C_{\text{ogr}}(\mathbb{R})$ konstruujemy następująco:

$$f_\lambda(x) = \begin{cases} 1 & x \in \lambda \\ \text{spadek liniowy do 0} \\ \text{w przedziale } (x - 0.5, x + 0.5) & x \in \lambda \\ 0 & \text{w innym przypadku} \end{cases}$$

Rysunek 1: Przykładowo: niebieski szpikulec to f_{λ_1} a czerwony to f_{λ_2} , gdzie $\lambda_1 = \{4, 8\}$ i $\lambda_2 = \{6\}$.

Obrazkowo, chodzi naturalnie o takie rozłączne szpikulce, jak na Rys. 1. Metryka indukowana przez normę supremum to metryka supremum $d_\infty(f, g) = \sup |f - g|$. W naszym przypadku $d_\infty(f_{\lambda_1}, f_{\lambda_2}) \stackrel{\lambda_1 \neq \lambda_2}{=} 1$. W związku z tym $C_{\text{ogr}}(\mathbb{R})$ nie jest ośrodkowa.

- b) W przypadku przestrzeni ciągowej ℓ_∞ ciągów ograniczonych, możemy znów rozważyć rodzinę $\Lambda = 2^{\mathbb{N}}$ gdzie $\lambda \in \Lambda$ jest pewnym podzbiorem liczb naturalnych. Skonstruujmy rodzinę nieprzeliczalnie wielu ciągów $(a_n)_{\lambda \in \Lambda} \subset \ell_\infty$ takich, że

$$a_n = \begin{cases} 1 & n \in \lambda \\ 0 & n \notin \lambda \end{cases}$$

Wówczas, dla wszystkich $\lambda_1 \neq \lambda_2$ mamy $\|(a_n)_{\lambda_1} - (a_n)_{\lambda_2}\| = 1$. To daje brak ośrodkowości.

Zadanie domowe 3 Rozważmy przestrzeń ciągową ℓ_p , dla $1 < p < \infty$. Niech $L: \ell_p \rightarrow \mathbb{K}$ będzie liniowe, ciągłe (!). Wykazać, że istnieje taki ciąg (b_n) , że $L(a_n) = \sum b_n a_n$ oraz $\sum |b_n|^q < \infty$, gdzie $1/p + 1/q = 1$.

Zaczynamy od konstrukcji kandydata na (b_i) . Chcemy de facto, żeby ten ciąg był określony przez działanie operatora na „bazie” znanej ze skończonego wymiaru, tj. $b_i = L(e_i)$ gdzie (e_i) to taki ciąg, który na i -tym miejscu ma 1 a wszędzie indziej 0. Niech $a^{(n)} = (a_1, \dots, a_n, 0, \dots)$. Wprowadzimy też szybkie oznaczenie $a = (a_n)$.

$$\|a - a^{(n)}\|_p = (\text{ogon zbieżnego szeregu}) = \left(\sum_{k=n+1}^{\infty} |a_k|^p \right)^{1/p} \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$$

Bierzemy teraz następującą sumę:

$$\begin{aligned}\sum_{i=1}^n a_i b_i &= \sum_{i=1}^n a_i L(e_i) = L\left(\sum_{i=1}^n a_i e_i\right) \\ &= La^{(n)} \xrightarrow[\text{ciągłość } L]{n \rightarrow \infty} La\end{aligned}$$

Czyli,

$$\sum_{i=1}^{\infty} a_i b_i = La$$

Teraz czy to (b_n) jest w ogóle z ℓ_q , tak jak miało być. Równoważnie musimy pokazać, że $\|(b_n)\|_q < \infty$ (pokażemy nawet coś silniejszego). Weźmy analogicznie jak poprzednio, ciąg $b^{(n)}$ będący obcięciem ciągu b do pierwszych n wyrazów. Naturalnie $b^{(n)} \in \ell_p$ jako ciąg skończony. Zdefiniujmy ciąg $c^{(n)}$ jako potęgę obcięcia ciągu b z pewnym twistem (zachowaniem znaku):

$$c_j^{(n)} = \begin{cases} |b_j|^{q-1} \operatorname{sgn} b_j & j \leq n \\ 0 & j > n \end{cases}$$

Z liniowości wynika, że

$$Lc^{(n)} = \sum_{j=1}^n |b_j|^{q-1} b_j \operatorname{sgn} b_j = \sum_{j=1}^n |b_j|^{q-1} |b_j| = \|b^{(n)}\|_q^q$$

Na boku policzmy natomiast p -tą normę z $c^{(n)}$.

$$\|c^{(n)}\|_p = \left(\sum_{j=1}^n |b_j|^{p(q-1)} \right)^{1/p} \stackrel{\frac{1}{p} + \frac{1}{q} = 1}{=} \left(\sum_{j=1}^n |b_j|^q \right)^{1/p} = \|b^{(n)}\|_q^{q/p}$$

Jednym z równoważnych warunków ciągłości operatora liniowego jest $\|Lv\| \leq \|L\| \|v\|$. Możemy napisać, że

$$\|Lc^{(n)}\| \leq \|L\| \|c^{(n)}\|_p$$

zatem,

$$\|b^{(n)}\|_q^q \leq \|L\| \|b^{(n)}\|_q^{q/p} = \|L\| \|b^{(n)}\|_q^{q-1}$$

Stąd,

$$\|L\| \geq \|b^{(n)}\|_q$$

Zauważmy jednak, że $\|L\|$ nie zależy od n , zatem przechodząc granicznie dostajemy $b \in \ell_q$ oraz $\|b\|_q \leq \|L\| < \infty$.

Pokażemy jeszcze jednak, że w rzeczywistości zachodzi równość $\|L\| = \|b\|_q$. Pokazując to wykażemy, że $\ell_p^* \cong \ell_q$. Sprawa jest zasadniczo prosta. Chcemy dostać oszacowanie z drugiej strony. Z nierówności Holdera (tutaj trywialnej, bo p, q są od razu sprzężone),

$$|La| \stackrel{H}{\leq} \|a\|_p \|b\|_q$$

dzieląc przez normę a otrzymujemy de facto ograniczenie górne na normę operatorową,

$$\|L\| \leq \|b\|_q$$

Dostaliśmy więc oszacowania z obu stron i wnioskujemy, że $\|L\| = \|b\|_q$. Aby podsumować, ℓ_p^* jest izometryczna do ℓ_q dla sprzężonych (p, q) – dla dowolnego funkcyjonału liniowego ciągłego $L: \ell_p \rightarrow \mathbb{K}$, tj. $L \in \ell_p^*$ znaleźliśmy odpowiadający mu $b \in \ell_q$.

Ćwiczenia 4

Zadanie domowe 5 Niech zbiór A będzie mierzalny, ograniczony. Wykazać, że

29 paź 2021

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \int_A \cos nx \, dl_1 = \lim_{n \rightarrow \infty} \int_A \sin nx \, dl_1 = 0$$

Krok pierwszy to zrobić to na przedziale $[a, b]$. Możemy wziąć taką część przedziału (wnętrza). Na przedziałach, jeśli istnieje całka Riemanna, to Lebesgue'a też i są sobie równe, więc można liczyć całkowiec normalnie.

$$\left| \int_{[a,b]} \sin nx \, dx \right| = \left| -\frac{1}{n} \cos nx \right|_a^b \leq \frac{2}{n} \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$$

Analogicznie dla całki z $\cos nx$. Dla odcinków teza się zgadza. Teraz trzeba przejść do zbioru mierzalnego ograniczonego. Jedną z opcji polega na użyciu znanego lematu, który sobie szybko udowodnimy.

Lemat 3. Niech A będzie zbiorem mierzalnym, $\mu(A) < \infty$. Wówczas dla każdego $\varepsilon > 0$ istnieje skończona rodzina rozłącznych otwartych odcinków $(I_n)_{n=1}^{k_\varepsilon}$ taka, że

$$\mu \left(A \Delta \bigcup_{n=1}^{k_\varepsilon} I_n \right) < \varepsilon$$

gdzie Δ oznacza różnicę symetryczną zbiorów. Oznaczmy jeszcze $O = \bigcup I_n$.

Dowód. Wiadomo, że dla każdego zbioru mierzalnego A istnieje takie otwarte pokrycie $(I_n)_{n \in \mathbb{N}}$, w którym się zawiera A , że $\mu(\bigcup_{n \in \mathbb{N}} I_n) \leq \mu(A) + \varepsilon$. W takim razie $\sum_{n \in \mathbb{N}} \mu(I_n) < \infty$, czyli możemy wybrać takie k , że $\sum_{n=k+1}^{\infty} \mu(I_n) < \varepsilon$. Naszą kolekcją będzie więc $(I_n)_{n=1}^k$. Teraz,

$$\mu(A \Delta O) = \mu((A \setminus O) \cup (O \setminus A))$$

Te zbiory składające się na sumę symetryczną są rozłączne.

$$= \mu(A \setminus O) + \mu(O \setminus A)$$

Teraz będziemy używać subaddytywności miary.

$$\begin{aligned}
 &\leq \mu\left(\bigcup_{n \in \mathbb{N}} I_n \setminus O\right) + \mu\left(\bigcup_{n \in \mathbb{N}} I_n \setminus A\right) \\
 &\leq \mu\left(\bigcup_{n=k+1}^{\infty} I_n\right) + \mu\left(\bigcup_{n \in \mathbb{N}} I_n\right) - \mu(A) \\
 &\leq \varepsilon + \varepsilon = 2\varepsilon
 \end{aligned}$$

■

Wówczas,

$$\left|\int_A \sin nx \, dx\right| \leq \left|\int_O \sin nx \, dx\right| + \left|\int_{A \setminus O} \sin nx \, dx\right|$$

W drugiej całce szacujemy jednostajnie moduł sinusa przez jedynkę. Wówczas $\mu(A \setminus O) < \varepsilon$, jako że $\mu(A \setminus O) + \mu(O \setminus A) < \varepsilon$. Pierwsza całka to suma po odcinkach, pokazaliśmy że zanika.

$$\leq \left|\int_O \sin nx \, dx\right| + \varepsilon \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$$

Jest jeszcze inna linia argumentu, korzystająca bardziej wprost z definicji całki po zbiorze mierzalnym. Może być ona przydatna w innych sytuacjach. Weźmy $A \subset [0, 2\pi]$. Wówczas możemy zapisać:

$$\int_A \sin nx \, dx = \int_{[0, 2\pi]} \chi_A \sin nx \, dx$$

Przypomnijmy sobie lemat Urysohna mówiący, że dla każdej pary niepustych, domkniętych i rozłącznych zbiorów D_1, D_2 w przestrzeni metrycznej X , istnieje funkcja ciągła $f: X \rightarrow [0, 1]$ przyjmująca wartości na tych zbiorach: $f(D_1) = 0$ i $f(D_2) = 1$. Zasadniczo nawet łatwo napisać wzór tej funkcji,

$$f(x) = \frac{d(x, D_1)}{d(x, D_1) + d(x, D_2)}$$

W naszym przypadku A nie spełnia koniecznych założeń lematu jednak wiemy, że zbiór mierzalny zawsze możemy przybliżyć domkniętym zbiorem $D \subset A$ o mierze różniącej się epsilonowo od miary A , tj. $\mu(A \setminus D) < \varepsilon$. Wówczas na bazie lematu Urysohna możemy skonstruować funkcję ciągłą f , która spełnia $f(D) = 1$. Wtedy miara zbioru na którym f różni się od χ_A jest epsilonowo mała, tj. $\int |f - \chi_A| < \varepsilon$. W takim razie,

$$\left|\int_{[0, 2\pi]} \chi_A \sin nx \, dx\right| \leq \left|\int_{[0, 2\pi]} f \sin nx \, dx\right| + \int_{[0, 2\pi]} |f - \chi_A| |\sin nx| \, dx$$

$\sin nx$ można jednostajnie przeszacować przez 1, zostając z epsilon z drugiej całki.

$$\leq \left| \int_{[0,2\pi]} f \sin nx \right| + \varepsilon$$

W ten sposób zostajemy z taką przyjemną całką, która podpada pod lemat Riemanna-Lebesgue'a o transformacie Fouriera, który mówi, że transformata Fouriera funkcji $f \in L^1$ całkowalnej w sensie Lebesgue'a zanika w nieskończoności, tj.

$$\int f(x) e^{-izx} dx \xrightarrow{z \rightarrow \infty} 0$$

W szczególności oznacza to, że

$$\int f(x) \sin(nx) dx \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$$

To załatwia sprawę.

Definicja 2 (Iloczyn skalarny). Niech V będzie przestrzenią liniową nad $\mathbb{R}$ lub $\mathbb{C}$. Iloczyn skalarny na V to odwzorowanie

$$(\cdot, \cdot): V \times V \rightarrow \mathbb{K}$$

takie, że dla dowolnych $v, w \in V$, $\lambda \in \mathbb{K}$,

$$\begin{aligned} (v, w) &= \overline{(w, v)} \\ (v, \lambda w) &= \lambda(v, w) \\ (v_1 + v_2, w) &= (v_1, w) + (v_2, w) \\ (v, v) &= 0 \iff v = 0 \end{aligned}$$

Zatem jest to odwzorowanie liniowe w drugim argumencie i antyliniowe w pierwszym. Nad ciałem $\mathbb{R}$ redukuje się do odwzorowania dwuliniowego symetrycznego.

Zadanie domowe 7 Iloczyn skalarny implikuje normę $\|v\| = \sqrt{(v, v)}$.

a) Pokazać, że jest to norma

b) Weźmy przestrzeń unormowaną nad ciałem $\mathbb{R}$. Definiujemy odwzorowanie $(v, w) = \frac{1}{4}(\|v + w\|^2 - \|v - w\|^2)$. Wykazać równoważność: $(\cdot, \cdot)$ jest iloczynem skalarnym $\iff 2\|v\|^2 + 2\|w\|^2 = \|v + w\|^2 + \|v - w\|^2$ (tożsamość równoległoboku).

a) Trzeba sprawdzić 3 warunki.

$$\|v\| = 0 \iff (v, v) = 0 \xrightarrow{\text{def}} v = 0$$

Drugi warunek to wyciąganie stałej,

$$\begin{aligned} \|\lambda v\|^2 &= (\lambda v, \lambda v) = \lambda \overline{\lambda} (v, v) = |\lambda|^2 \|v\|^2 \\ \|\lambda v\| &= |\lambda| \|v\| \end{aligned}$$

Jak zawsze, najciekawsza jest nierówność trójkąta. Tutaj potrzebujemy nierówność Schwarza. Najprościej ją udowodnić w następujący sposób:

$$\begin{aligned}
 0 &\leq \left\| v - \frac{\|v\|^2}{(v, w)} w \right\|^2 \\
 &= \|v\|^2 + \frac{\|v\|^4 \|w\|^2}{|(v, w)|^2} - \frac{\|v\|^2}{(v, w)} (v, w) - \frac{\|v\|^2}{(v, w)} (w, v) \\
 &= \frac{\|v\|^2}{|(v, w)|^2} \left(\|v\|^2 \|w\|^2 - (v, w)(w, v) \right)
 \end{aligned}$$

Po skróceniu dodatniego wyrazu,

$$0 \leq \|v\|^2 \|w\|^2 - |(v, w)|^2$$

Finalnie otrzymujemy nierówność Schwarza:

$$|(v, w)| \leq \|v\| \|w\|$$

Teraz dowodzimy nierówność trójkąta tej normy,

$$\begin{aligned}
 \|v + w\|^2 &= (v + w, v + w) = \|v\|^2 + \|w\|^2 + 2\operatorname{Re}(v, w) \\
 &\leq \|v\|^2 + \|w\|^2 + 2|(v, w)| \\
 &\stackrel{S}{\leq} \|v\|^2 + \|w\|^2 + 2\|v\| \|w\| \\
 &= (\|v\| + \|w\|)^2
 \end{aligned}$$

Zatem,

$$\|v + w\| \leq \|v\| + \|w\|$$

Stąd $\|v\| = \sqrt{(v, v)}$ jest normą.

- b) Dowód w prawą stronę jest prosty. Wiemy, że $(\cdot, \cdot)$ jest iloczynem skalarnym, wi-
dzimy również, że zgodnie z podanym wzorem, $\|v\| = \sqrt{(v, v)}$. Nad $\mathbb{R}$ iloczyn
skalarny jest symetryczny, zatem

$$\begin{aligned}
 \|v + w\|^2 &= (v + w, v + w) = \|v\|^2 + \|w\|^2 + 2(v, w) \\
 \|v - w\|^2 &= \|v\|^2 + \|w\|^2 - 2(v, w)
 \end{aligned}$$

Stąd,

$$2\|v\|^2 + 2\|w\|^2 = \|v + w\|^2 + \|v - w\|^2$$

czyli tożsamość równoległoboku jest spełniona.

Dowód w drugą stronę wymaga kilku kroków. Musimy wykazać po kolei własności
odwzorowania $(\cdot, \cdot)$, które ma być iloczynem skalarnym. Ma to być odwzorowanie

symetryczne i dwuliniowe (z symetrii liniowość w jednym argumencie wystarczy). Symetria $(v, w) = (w, v)$ jest oczywista z formuły definiującej $(\cdot, \cdot)$. Oczywiście jest również $(v, v) = 0 \iff v = 0$. Dalej wykazujemy addytywność $(v_1 + v_2, w) = (v_1, w) + (v_2, w)$. Zauważmy, że po prawej stronie będą się pojawiać wyrażenia typu $\|v_i \pm w\|^2$. Rozważmy więc tożsamość równoległoboku dla $x = v_1 + w$ i $y = v_2$.

$$2\|v_1 + w\|^2 + 2\|v_2\|^2 = \|v_1 + v_2 + w\|^2 + \|v_1 - v_2 + w\|^2$$

Stąd wyłapujemy wyraz pojawiający się po lewej stronie dowodzonej własności.

$$\|v_1 + v_2 + w\|^2 = 2\|v_1 + w\|^2 + 2\|v_2\|^2 - \|v_1 - v_2 + w\|^2$$

Zamieniając miejscami v_1 z v_2 nic się nie zmienia bo po lewej stronie istotna jest tylko ich suma. Stąd,

$$= 2\|v_2 + w\|^2 + 2\|v_1\|^2 - \|v_2 - v_1 + w\|^2$$

Po lewej stronie dowodzonej własności pojawia się również analogiczny człon z $-w$. Stąd,

$$\begin{aligned} \|v_1 + v_2 - w\|^2 &= 2\|v_1 - w\|^2 + 2\|v_2\|^2 - \|v_2 - v_1 + w\|^2 \\ &= 2\|v_2 - w\|^2 + 2\|v_1\|^2 - \|v_1 - v_2 + w\|^2 \end{aligned}$$

Dodajemy stronami pary obu otrzymanych tożsamości,

$$\begin{aligned} 2\|v_1 + v_2 + w\|^2 &= 2(\|v_1\|^2 + \|v_2\|^2) + 2\|v_1 + w\|^2 + 2\|v_2 + w\|^2 - (*) \\ 2\|v_1 + v_2 - w\|^2 &= 2(\|v_1\|^2 + \|v_2\|^2) + 2\|v_1 - w\|^2 + 2\|v_2 - w\|^2 - (*) \end{aligned}$$

Po podstawieniu do definicji $(\cdot, \cdot)$ otrzymamy

$$(v_1 + v_2, w) = (v_1, w) + (v_2, w)$$

Mamy więc addytywność. Do pełnej liniowości brakuje własności $(v, \lambda w) = \lambda(v, w)$ dla $\lambda \in \mathbb{R}$. Z addytywności jest to oczywiste (zasadniczo czysto indukcyjnie) dla $\lambda \in \mathbb{N}$. Zauważmy, że własność ta dla $\lambda = -1$ jest również spełniona w trywialny sposób:

$$\begin{aligned} 4(v, -w) &= \|v - w\|^2 - \|v + w\|^2 = \\ &= -(\|v + w\|^2 - \|v - w\|^2) = -4(v, w) \end{aligned}$$

Stąd, tożsamość jest spełniona dla wszystkich $\lambda \in \mathbb{Z}$. Następnym krokiem jest przedłużyć to na $\mathbb{Q}$. Niech $\lambda = a/b$ gdzie $a, b \in \mathbb{Z}_{\neq 0}$ oraz $w' = w/b \in V$. Wówczas,

$$\begin{aligned} b(v, \lambda w) &= b(v, aw') = a(v, bw') = a(v, w) \\ (v, \lambda w) &= \frac{a}{b}(v, w) = \lambda(v, w) \end{aligned}$$

Mamy już więc tę własność dla $\lambda \in \mathbb{Q}$. Zauważmy, że $\mathbb{R}_{\neq 0} \ni \lambda \xrightarrow{f} \frac{1}{\lambda}(v, \lambda w)$ jest ciągła dla danych $v, w \in V$. Pokazaliśmy, że $f(\lambda) = (v, w)$ dla wszystkich $\lambda \in \mathbb{Q}_{\neq 0}$. Ale $\mathbb{Q}$ jest gęste $\mathbb{R}$, więc z ciągłości rozciąga się na $\lambda \in \mathbb{R}_{\neq 0}$.

Tak przy okazji zauważmy, że zdefiniowanie tego iloczynu skalarnego przez sumę/różnicę (itp) norm powoduje automatycznie, że iloczyn skalarny jest ciągły na V . Na drugich ćwiczeniach pokazywaliśmy bowiem, że norma $\|\cdot\|$ traktowana jako odwzorowanie $(V, \|\cdot\|) \rightarrow \mathbb{R}$ jest ciągła (proste nierówności trójkąta).

Niech V będzie przestrzenią nad $\mathbb{R}$ (nad $\mathbb{C}$ pewnie też) gdzie $\dim V < \infty$. Weźmy podprzestrzeń $W \subset V$. Istnieje U domknięta (bo każda podprzestrzeń jest domknięta) taka, że $V = W \oplus U$. Niech na V będzie iloczyn skalarny, gdzie V jest Banacha w normie od iloczynu (takie coś nazywa się przestrzenią Hilberta). Niech $U = W^\perp = \bigcap_{w \in W} \{(\cdot, w) = 0\}$.

Przykład patologii w nieskończonym wymiarze Istnieje $W \subset V$ domknięta, gdzie $(V, \|\cdot\|)$ jest Banacha, taka, że nie istnieje domknięta $U \subset V$ dopełniająca V , czyli taka, że $V = W \oplus U$.

Czyli nie działa coś, co w przestrzeni skończonego wymiaru jest oczywiste. Dlatego przestrzenie Hilberta są jakby bliższe temu przypadkowi skończonego wymiarowego, niż przestrzenie Banacha których normy nie pochodzą od iloczynu.

$$V = \ell_\infty, \|(a_n)\| = \sup |a_n|$$

$$V \supset W = C_0 = \{(a_n) : \lim a_n = 0\}$$

Sprawdźmy, że $C_0 \subset \ell_\infty$ jest domknięta. Muszę wiedzieć, że jeśli wezmę ciąg punktów w C_0 , jego granica też musi leżeć w C_0 . W normie supremum ta zbieżność jest jasna. Rysujemy dwa pasy o szerokości ε . Podobny argument dlaczego jednostajna granica funkcji ciągłej jest ciągła.

Założmy, że $\ell_\infty = C_0 \oplus U$ gdzie U jest domknięta. Przestrzenie są domknięte, więc istnieje ciągły rzut z ℓ_∞ na U . Pomysł. Wyrznięmy nieprzeliczalnie dużą rodzinę podzbiorów ℓ_∞ : $\chi_\lambda \in \ell_\infty$ gdzie $\lambda \in \Lambda$. χ_λ jest funkcją charakterystyczną podzbioru $\mathbb{N}$. Żadna z tych funkcji charakterystycznych nie należy do C_0 dla żadnego λ .

Ponadto, jeśli $\lambda_1 \neq \lambda_2$, to $|\chi_{\lambda_1}^{-1}(1) \cap \chi_{\lambda_2}^{-1}(1)| < \infty$. Ponadto (zakładamy) $|\Lambda| > \aleph_0$. Konstrukcja tej rodziny jest taka:

$$\chi_\lambda : \mathbb{N} \rightarrow (0, 1) \cap \mathbb{Q}$$

identyfikujemy jednoznacznie. Natomiast $\Lambda = (0, 1) \setminus \mathbb{Q}$. Wówczas $\chi_\lambda^{-1}(1)$ to ciąg wymierny zbiegający do λ . Więc przecięcie takich dwóch zbiorów może być tylko skończone.

Wiemy już więc, że istnieje więc taki ciąg dużej mocy. Weźmy odwzorowanie L liniowe ciągłe na hipotetycznej przestrzeni dopełniającej U , tj. $L \in B(U, \mathbb{R})$. Ustalmy $\varepsilon_0 > 0$. Przyjrzyjmy się zbiorowi $D_{\varepsilon_0} = \{\lambda \in \Lambda : |L(\chi_\lambda)| \geq \varepsilon_0\}$. Twierdzimy, że moc takiego zbioru jest skończona. Dlaczego?

Wyberzmy skończoną rodzinę z Λ : $\lambda_1, \dots, \lambda_n \in D_{\varepsilon_0}$ (parami różne). Obserwacja: sumujemy następujące wielkości:

$$v = \sum_{j=1}^n \operatorname{sgn}(L(\chi_{\lambda_j})) \cdot \chi_{\lambda_j}$$

Poza skończonym zbiorem, wszystkie nośniki są rozłączne (!). W takim razie taki zbiór skończony (ciąg) należy na pewno do C_0 , bo potem jest tożsamościowo zerowy.

Od pewnego miejsca będą znaki i jedynki, zatem nie będzie dużych liczb. W ℓ_∞/C_0 (modulo C_0) napiszemy ten wektor v o normie 1.

Z drugiej strony te znaki są tak dobrane, że

$$L(v) \geq n\varepsilon_0$$

ale to wektor o normie 1, zatem $n \leq \|L\|/\varepsilon_0$ (ciągłość). Zatem

$$\left| \lambda: |L(\chi_\lambda)| > 0 \right| \leq \aleph_0$$

dla każdego odwzorowania liniowego ciągłego.

Jeszcze do tego wrócimy.

Zadanie domowe 4 Dany jest ciąg (a_n) o wyrazach nieujemnych $a_n \geq 0$. Pokaż, że jeśli dla każdego ciągu $(b_n) \in \ell_2$ o wyrazach nieujemnych zachodzi $\sum a_n b_n < \infty$, to $\sum (a_n)^2 < \infty$ (tj. $(a_n) \in \ell_2$). Ponadto, uogólnij na przypadek $a_n, b_n \in \mathbb{R}$.

Zadanie domowe 6 Niech (n_k) to ściśle rosnący ciąg gdzie $n_k \in \mathbb{N}$. Definiujemy zbiór $A = \{x: \sin(n_k x) \text{ jest zbieżny}\}$. Pokazać, że $l_1(A) = 0$. Warto skorzystać z zadania 5.

Ćwiczenia 5

Zadanie 1 Mając rozkład przestrzeni $V = V_1 \oplus V_2$ zupełnej, z normą $\|\cdot\|$ na podprzestrzeni V_1, V_2 domknięte, wykazać że rzut $\text{pr}: V \rightarrow V_1$ dany wzorem $(v_1, v_2) \mapsto v_1$ jest ciągły.

05 lis 2021

V_1, V_2 oczywiście dziedziczą normę z V (norma obcięta do podprzestrzeni liniowej jest normą). Ciągłość odwzorowania liniowego jest równoważna ciągłości w zerze. Weźmy ciąg punktów $v_n \in V$. Ciąg rozkłada się na składowe (v_{n1}, v_{n2}) . Zakładając $v_n \rightarrow 0$, chcemy pokazać, że implikuje to $v_{n1} \rightarrow 0$.

Na $V_1 \oplus V_2$ ustalmy nową normę $\|\cdot\|^\sim$ taką, że

$$\|(v_1, v_2)\|^\sim = \|v_1\| + \|v_2\|$$

Wówczas można określić operator

$$\begin{aligned} T: (V_1 \oplus V_2, \|\cdot\|^\sim) &\rightarrow (V, \|\cdot\|) \\ (v_1, v_2) &\mapsto v_1 + v_2 \end{aligned}$$

Wówczas,

$$\|T(v_1, v_2)\| = \|v_1 + v_2\| \stackrel{\Delta}{\leq} \|v_1\| + \|v_2\| \stackrel{\text{def}}{=} \|(v_1, v_2)\|^\sim$$

Stąd wnioskujemy, że odwzorowanie T jest ciągłe. Ponadto, jest również różnowartościowe, gdyż z definicji sumy prostej, $\forall v \in V \exists! (v_1, v_2) \in V_1 \oplus V_2: v = v_1 + v_2$ (T jest de facto mądrze wyrażoną identycznością między tymi przestrzeniami). W takim razie,

korzystając z twierdzenia o odwzorowaniu otwartym (które wymaga zupełności), T^{-1} jest ciągłe.

$$\begin{aligned}v &= v_1 + v_2 \\ T^{-1}v &= (v_1, v_2)\end{aligned}$$

Ciągłość oznacza, że istnieje taka stała $c > 0$, dla której $\|(v_1, v_2)\|^\sim \leq c\|v\|$. Weźmy ciąg $V \ni v_n = v_{n1} + v_{n2}$.

$$\|v_{n1}\| \stackrel{\Delta}{\leq} \|v_{n1}\| + \|v_{n2}\| \stackrel{\text{def}}{=} \|(v_{n1}, v_{n2})\|^\sim \stackrel{\text{ciągłość}}{\leq} c\|v_n\|$$

Oznacza to, że jeśli $v_n \rightarrow 0$, to $v_{n1} \rightarrow 0$. Pokazaliśmy więc, że rzut jest ciągły, niezbędna była jednak zupełność przestrzeni.

Ćwiczenia 6

19 lis 2021 **Zadanie domowe 1** Niech $D = \{a_n : \sum |a_n| \leq 1\} \subset \ell_2$. Teza: D jest domknięty i ma puste wnętrze.

Zadanie domowe 2 Niech $1 < p < q < \infty$. Mamy oczywiste liniowe odwzorowanie włożenia $\text{Id}_{p,q} : \ell_p \rightarrow \ell_q$. Pokazać, że to włożenie jest ciągłe i obliczyć jego normę.

Niech $(a_n) \in \ell_p$. Rozważmy unormowany ciąg $(b_n) = (a_n) / \|(a_n)\|_p$. Wynika stąd, że $\forall n \in \mathbb{N} |b_n| \leq 1$. W takim razie,

$$\begin{aligned}|b_n|^q &\leq |b_n|^p \\ |a_n|^q &\leq |a_n|^p \|(a_n)\|_p^{q-p} < \infty\end{aligned}$$

Wynika stąd, że $(a_n) \in \ell_p \implies (a_n) \in \ell_q$, tj. $\ell_p \subset \ell_q$ jeśli $p < q$ (i to włożenie w ogóle ma sens). W takim razie, po zsumowaniu

$$\begin{aligned}\|(a_n)\|_q^q &\leq \|(a_n)\|_p^p \|(a_n)\|_p^{q-p} = \|(a_n)\|_p^q \\ \|(a_n)\|_q &\leq \|(a_n)\|_p\end{aligned}$$

Teraz pokażemy ciągłość, konstruując jednocześnie domysł na normę operatora.

$$\|\text{Id}_{p,q}\| \stackrel{\text{def}}{=} \sup_{(a_n) \in \ell_p} \frac{\|\text{Id}_{p,q}(a_n)\|_q}{\|(a_n)\|_p} = \sup_{(a_n) \in \ell_p} \frac{\|(a_n)\|_q}{\|(a_n)\|_p} \leq 1$$

To zapewnia już ciągłość (w zasadzie nawet poprzednia nierówność ją już zapewniała). Aby pokazać, że $\|\text{Id}_{p,q}\| = 1$, wystarczy wskazać ciąg (c_n) wysycający tę nierówność. Zauważmy, że w naturalny sposób działa $(c_n) = (1, 0, 0, \dots)$.

Uwaga 3. Pokazaliśmy, że $\ell_p \subset \ell_q$ dla $p < q$. Jak to wygląda w przestrzeniach $L_p([0, 1])$? Czy włożenie $\text{Id}_{p,1} : L_p([0, 1]) \rightarrow L_1([0, 1])$ ma sens? $[0, 1]$ ma skończoną miarę, czyli jeśli $f \in L_1$, to oznacza, że osobliwości nie są szczególnie patologiczne. Intuicyjnie, warunek na bycie w L_p jest silniejszy, bo jeśli $f \in L_p$ ma osobliwości, to f^p wybucha nawet szybciej. Spodziewamy się więc sytuacji odwrotnej niż w przestrzeniach ciągłych, mianowicie $L_p \subset L_1$.

Użyjmy nierówności Holdera,

$$\int 1 \cdot |f| \leq \|1\|_q \|f\|_p = \|f\|_p$$

$$\|\text{Id}_{p,1} f\|_1 \leq \|f\|_p$$

Pokazuje to, że $L_p \subset L_1$. Ponadto $\|\text{Id}_{p,1}\| = 1$, gdyż nierówność jest wysycona dla $f = 1$.

Podobnie, używając nierówności Holdera można pokazać, że dla skończonej przestrzeni mierzalnej (X, μ) (przykładem jest oczywiście $([0, 1], dl_1)$), zachodzi $L_q(X) \subset L_p(X)$ dla $1 \leq p < q \leq \infty$.

Zadanie domowe 3 $T: \ell_1 \rightarrow C_0 \subset \ell_\infty$ (czyli topologia zadawana przez obcięcie $\|\cdot\|_\infty$), gdzie $C_0 = \{(a_n): \lim a_n = 0\}$. Niech $(Ta)_n = \sum_{k=n}^\infty a_k$ (bierzemy ogon szeregu). Zapis $(Ta)_n$ oznacza n -ty wyraz ciągu otrzymanego z $Ta \in C_0$. Pokazać, że T ciągłe i policzyć $\|T\|$.

Zapiszmy normę występującą w definicji normy operatora. Dla dowolnego $a \in \ell_1$,

$$\|Ta\|_\infty = \sup_{n \in \mathbb{N}} \left| \sum_{k=n}^\infty a_k \right| \leq \sup_{n \in \mathbb{N}} \sum_{k=n}^\infty |a_k|$$

$$= \sum_{k=1}^\infty |a_k| = \|a\|_1$$

Stąd,

$$\|T\| = \sup_{a \in \ell_1} \frac{\|Ta\|_\infty}{\|a\|_1} \leq 1$$

Operator T jest więc ciągły. Po wstawieniu ciągu $c = (1, 0, 0, \dots)$ przekonujemy się, że $\|c\|_1 = 1$ oraz $\|Tc\|_\infty = 1$, zatem $\|T\| = 1$.

Zadanie 4-ε $T: L_p([0, 1]) \rightarrow L_p([0, 1])$ zdefiniowane przez $(Tf)(x) = (x^2 + x)f(x)$. Pokazać ciągłość i policzyć normę.

Postępujemy standardowo, z zamysłem podobnym do zadania 6.

$$\|Tf\|_p^p = \int_0^1 (x^2 + x)^p |f|^p \leq 2^p \int_0^1 |f|^p = 2^p \|f\|_p^p$$

$$\|T\| = \sup_{f \in L_p([0,1])} \frac{\|Tf\|_p}{\|f\|_p} \leq 2$$

Naturalnie domyślamy się, że $\|T\| = 2$. Trzeba wymyślić taki ciąg $f_n \subset L_p([0, 1])$, który wysyci tę nierówność. Posługujemy się tym samym trickiem co w zadaniu 6, tj. zauważamy, że $(x^2 + x)$ jest funkcją ściśle rosnącą na $[0, 1]$, najbardziej więc f jest skalowana

na otoczeniu jedynki. Spróbujmy więc wziąć ciąg

$$\begin{aligned} f_n &= \chi_{[1-\frac{1}{n}, 1]} \\ \|f_n\|_p^p &= \frac{1}{n} \\ \|Tf_n\|_p^p &= \int_{1-\frac{1}{n}}^1 (x^2 + x)^p dx \end{aligned}$$

Szacujemy biorąc minimum na przedziale,

$$\geq \frac{1}{n} \left[\left(1 - \frac{1}{n}\right)^2 + \left(1 - \frac{1}{n}\right) \right]^p$$

Stąd,

$$\begin{aligned} \frac{\|Tf_n\|_p^p}{\|f_n\|_p^p} &\geq \left[\left(1 - \frac{1}{n}\right)^2 + \left(1 - \frac{1}{n}\right) \right]^p \\ \|T\| &\geq \sup_{f_n \in L_p([0,1])} \frac{\|Tf_n\|_p}{\|f_n\|_p} \\ &\geq \sup_{n \in \mathbb{N}} \left[\left(1 - \frac{1}{n}\right)^2 + \left(1 - \frac{1}{n}\right) \right] = 2 \end{aligned}$$

Wobec tego, $\|T\| = 2$.

Zadanie domowe 4 $T: L_p([0, 1]) \rightarrow L_1([0, 1])$ zdefiniowane przez $(Tf)(x) = (x^2 + x)f(x)$. Pokazać ciągłość i policzyć normę.

Standardowo,

$$\|Tf\|_1 = \int_0^1 |x^2 + x| |f| \leq \int_0^1 \leq 2 \int_0^1 |f| \stackrel{H}{\leq} 2 \|f\|_p$$

To już daje ciągłość T . Spodziewamy się również, że $\|T\| = 2$, jednak nie jest to aż tak proste jak poprzednio, bo tym razem nie jesteśmy na tych samych przestrzeniach. Gdybyśmy spróbowali powtórzyć to samo z ciągiem $f_n = \chi_{[1-\frac{1}{n}, 1]}$, otrzymalibyśmy

$$\begin{aligned} \|Tf_n\|_1 &= \frac{2}{n} + o\left(\frac{1}{n}\right) \\ \|f_n\|_p &= \frac{1}{n^{1/p}} \\ \frac{\|Tf_n\|_1}{\|f_n\|_p} &= \frac{\frac{2}{n} + o(\frac{1}{n})}{(\frac{1}{n})^{1/p}} \rightarrow 0 \end{aligned}$$

Z resztą supremum tego ciągu też jest mniejsze niż 2. Możemy jednak użyć nierówności Holdera w celu jak najlepszego oszacowania normy,

$$\|Tf\|_1 \stackrel{H}{\leq} \|x^2 + x\|_q \|f\|_p$$

dla (p, q) sprzężonych. Znamy warunek na to, kiedy nierówność Holdera przechodzi w równość. Otóż $\|fg\|_1 = \|f\|_p \|g\|_q \iff |f|^p = \alpha |g|^q$. W naszym przypadku są to funkcje postaci

$$f_\alpha(x) = \alpha(x^2 + x)^{\frac{q}{p}} = \alpha \sqrt[p-1]{x^2 + x} \in L_p([0, 1])$$

...

Zadanie domowe 5 $L_a: C([0, 1]) \rightarrow \mathbb{R}$ gdzie

$$L_a f = + \int_0^a f - \int_a^1 f$$

Pokazać, że L_a jest ciągłe i policzyć normę.

Przyjmujemy oczywiście $\mathbb{R}$ z normą $|\cdot|$. Wówczas,

$$\begin{aligned} |L_a f| &= \left| \int_0^a f - \int_a^1 f \right| \leq \int_0^1 |f| = \|f\|_1 \\ &\leq \int_0^1 |f| \leq \sup_{x \in [0, 1]} |f(x)| = \|f\|_\infty \end{aligned}$$

Stąd,

$$\|L_a\| = \sup_{f \in C([0, 1])} \frac{|L_a f|}{\|f\|_\infty} \leq 1$$

Widać więc, że L_a jest ciągły, chcielibyśmy natomiast przekonać się, że $\|L_a\| = 1$. Nie trudno się domyślić, że funkcja

$$f(x) = \begin{cases} 1 & x \in [0, a) \\ -1 & x \in [a, 1] \end{cases}$$

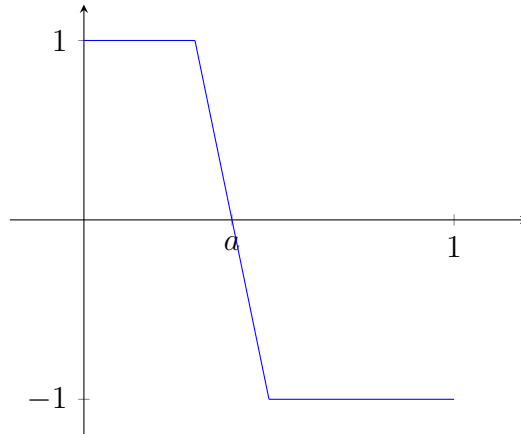
wysyciłaby nierówność, jednak ma ona taką wadę, że nie jest w $C([0, 1])$. Rozważmy więc ciąg funkcji ciągłych (Rys. 2)

$$f_n(x) = \begin{cases} 1 & x \in [0, a - 1/n) \\ \text{liniowy spadek} & x \in [a - 1/n, a + 1/n) \\ -1 & x \in [a + 1/n, 1] \end{cases}$$

Naturalnie, położenie $a \in (0, 1)$ może być tak niefortunne, że przedziały użyte w definicji f_n nie będą miały sensu, natomiast zawsze będzie istnieć $N \in \mathbb{N}$ takie, że dla każdego $n > N$, f_n będzie dobrze określona. f_n są tak skonstruowane, aby $\|f_n\|_\infty = 1$. Wówczas,

$$\begin{aligned} \|T\| &= \sup_{f \in C([0, 1])} \frac{|L_a f|}{\|f\|_\infty} \geq \sup_{(f_n) \subset C([0, 1])} \frac{|L_a f_n|}{\|f_n\|_\infty} \\ &= \sup_{n \in \mathbb{N}} \left(1 - \frac{1}{2} \cdot \frac{2}{n} \right) = \sup_{n \in \mathbb{N}} \left(1 - \frac{1}{n} \right) = 1 \end{aligned}$$

Otrzymaliśmy więc zestaw nierówności $\|T\| \leq 1$ oraz $\|T\| \geq 1$, z których wynika, że $\|T\| = 1$.

Rysunek 2: $f_n(x)$

Zadanie domowe 6 Niech $T: L_p([0, 1]) \rightarrow L_p([0, 1])$ gdzie $p \geq 1$, zadane przez $(Tf)(x) = f(\sqrt{x})$. Pokazać ciągłość i policzyć normę.

Zaczynamy klasycznie,

$$\|Tf\|_p^p = \int_0^1 |f(\sqrt{x})|^p dx = \int_0^1 |f(u)|^p u du$$

$u = \sqrt{x} \quad du = (2\sqrt{x})^{-1} dx$

Szacujemy u przez jedynekę,

$$\leq 2 \int_0^1 |f(u)|^p du = 2\|f\|_p^p$$

W takim razie,

$$\|T\| = \sup_{f \in L_p([0,1])} \frac{\|Tf\|_p}{\|f\|_p} \leq 2^{1/p}$$

To gwarantuje ciągłość T i daje podejrzenie, że jego normą jest $2^{1/p}$. Zauważmy, że $u(\sqrt{x})$ jest funkcją rosnącą, maksymalny wkład daje więc w otoczeniu jedynki, gdzie jest równa 1. Chcielibyśmy więc wprowadzić ciąg funkcji wysycających tę nierówność, będących indyktorami otoczenia jedynki, tj.

$$\begin{aligned} f_n &= \chi_{[1-\frac{1}{n}, 1]} \\ \|f_n\|_p &= \frac{1}{n} \\ \|Tf_n\|_p^p &= 1 - \left(1 - \frac{1}{n}\right)^2 = \frac{2}{n} - \frac{1}{n^2} \\ \frac{\|Tf_n\|_p^p}{\|f_n\|_p^p} &= 2 - \frac{1}{n} \end{aligned}$$

Stąd,

$$\|T\| \geq \sup_{(f_n) \subset L_p([0,1])} \frac{\|Tf_n\|_p}{\|f_n\|_p} = \sup_{n \in \mathbb{N}} \left(2 - \frac{1}{n}\right)^{1/p} = 2^{1/p}$$

Skoro $\|T\| \geq 2^{1/p}$ i $\|T\| \leq 2^{1/p}$, to $\|T\| = 2^{1/p}$.